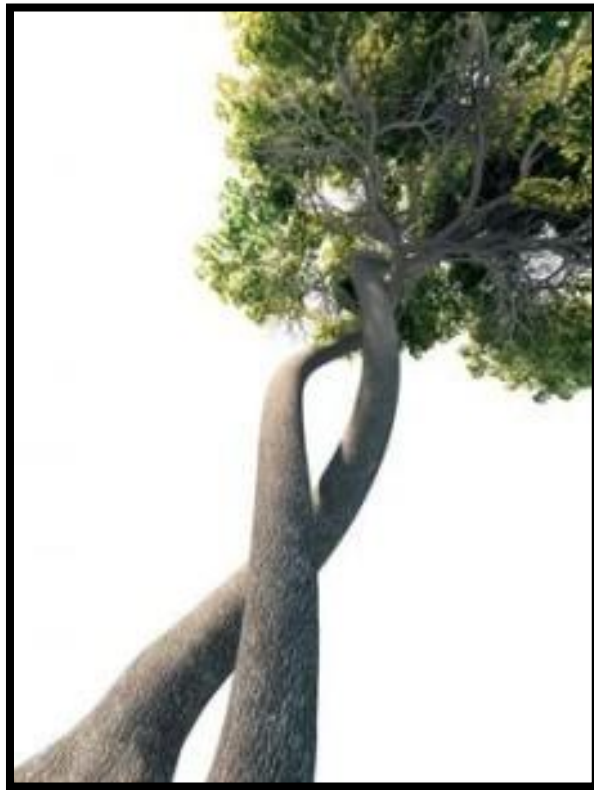

GENEALOGIE EN DNA-LOGIE

*Hoe onze voorouders na een tocht van 60.000 jaar
op de Meerhage te Wortegem thuiskwamen*

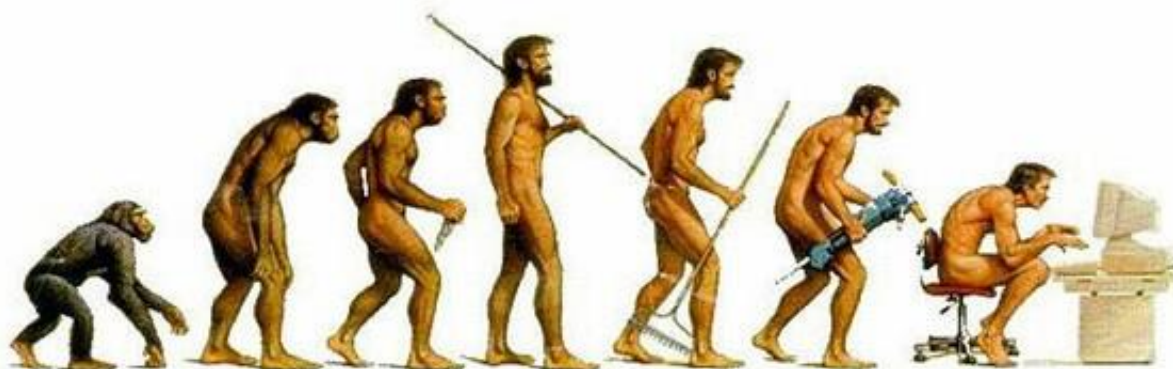
samengesteld door
Herman Meirhaeghe

GENEALOGIE EN DNA-LOGIE

Hoe onze voorouders na een tocht van 60.000 jaar op de Meerhage te Wortegem thuiskwamen

In ons familieboek publiceerden we o.m. de resultaten van het DNA-onderzoek dat de Familievereniging voorjaar 2016 liet uitvoeren door prof. Maarten Larmuseau van de Katholieke Universiteit Leuven, autoriteit inzake genetische genealogie ¹. Tien naam- en stamgenoten namen eraan deel (zie infra stamtafel) ². De resultaten ontvingen we amper een paar dagen vóór de deadline waarop we ons manuscript bij de drukker moesten inleveren. Daardoor restte er geen tijd om alles grondig uit te spitten. Vooral echter werd ons toen enkel het beperkte “adres” van onze haplogroep bezorgd. Daardoor werden voorbarige conclusies getrokken die in deze bijdrage rechtgezet worden. We beschikken nu immers over de volledige DNA-code van onze haplogroep en kunnen dus nauwkeurig het parcours in kaart brengen dat onze voorouders de voorbije 60.000 jaar aflegden. Dat migratietraject naar West-Europa verliep in de voorlaatste fase niet, zoals we toen dachten, over Noord-Ossetië in de Kaukasus, maar via Anatolië in Turkije. Dat maakt het heel interessant want in Anatolië ligt het zogenaamde “oudste dorp ter wereld” : de wereldbepaalde archeologische vindplaats in Çatalhöyük waarvan de neolithische bewoners onze G2a-haplogroep delen. Daardoor kunnen we ons een goed beeld vormen van hoe onze voorouders toen leefden. En dat leven zag er heus niet zo “primitief” uit als we zouden denken. We gaan hier uitgebreid op in.

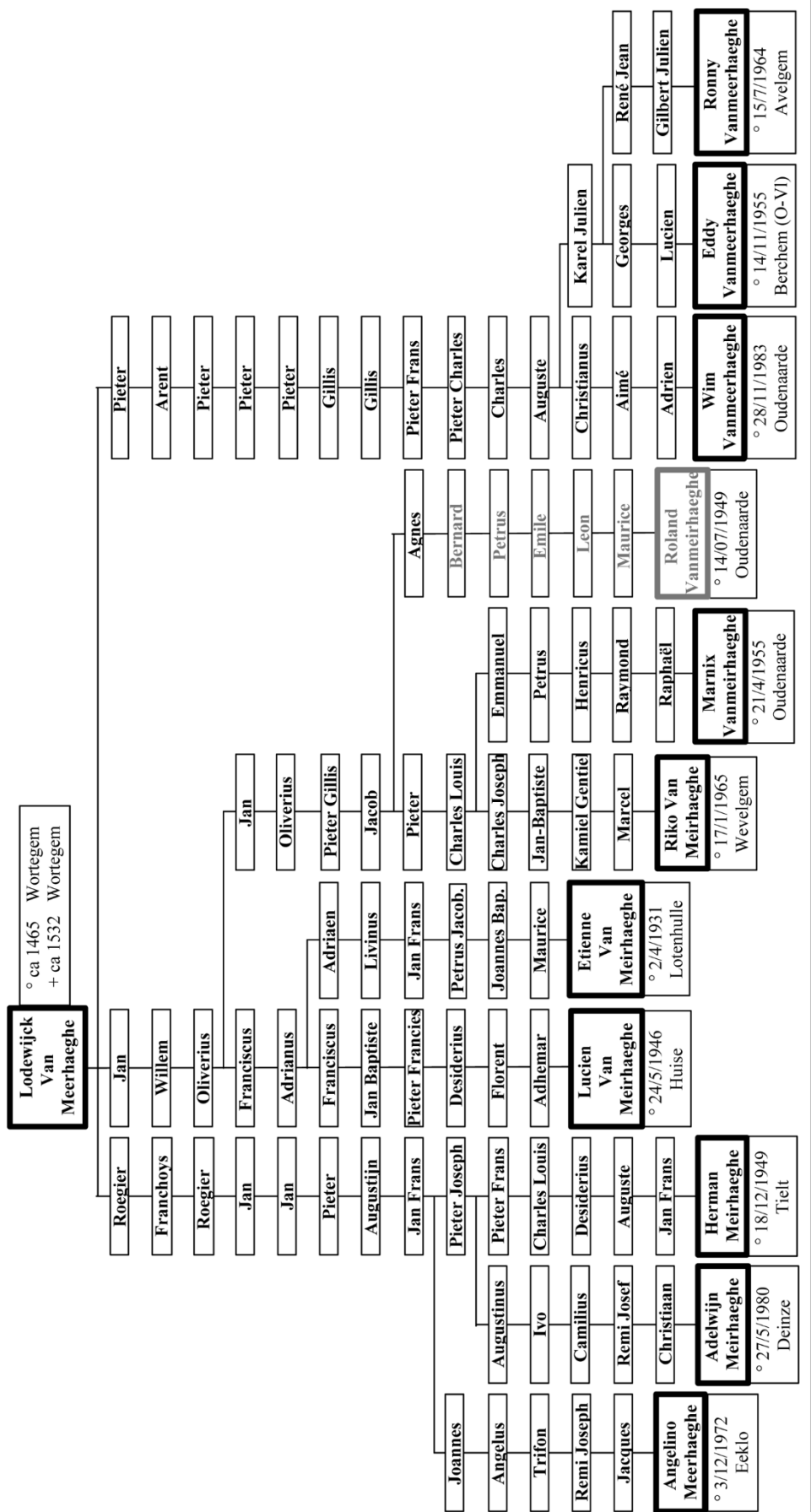
Zestig millennia, dat betekent ongeveer 2400 generaties, waarvan we er via ons genealogisch onderzoek een 25-tal – ongeveer 1 % - met naam en toenaam kennen... Tweeduizend vierhonderd paren die telkens een zoon verwekten die zijn Y-chromosomen doorgaf, van vader op zoon, tot bij ons. Plaatst dat ons dagelijks gepietepeter niet in een duizelingwekkend en relativerend perspectief?

¹ Genetische genealogie combineert genetisch of DNA-onderzoek met familiegeschiedenis.

² H. MEIRHAEGHE & JAN MEIRHAEGHE, Genealogie Van Meirhaeghe 1200-2016, Acht eeuwen Familiegeschiedenis, Gent, 2016, Deel II, Genealogie en DNA-logie, pag. 422-434.

Stamtafel "Van Meirhaeghe" - Deelnemers DNA-onderzoek

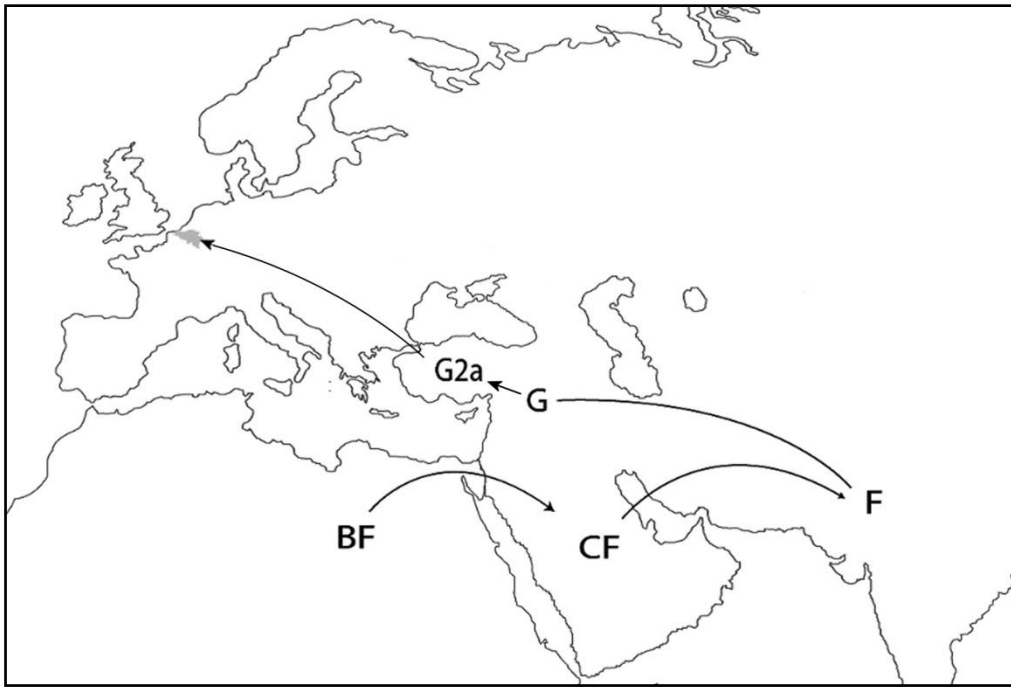
DNA - G2a

Voor een goed begrip van wat volgt, eerst een korte samenvatting van wat we in ons familieboek schreven over het DNA-onderzoek. Dit wees uit dat de *Van* Meirhaeghes tot de Y-chromosomale haplogroep **G2a-U13*** behoren en allen, via verschillende lijnen, afstammelingen zijn van Lodewijck Van Meerhaeghe (X.6, Wortegem 1465-1532), onze meest recente gemeenschappelijke voorvader (zie supra : stamtafel). Alle vandaag de dag levende *Van* Meirhaeghes behoren dus tot één en dezelfde biologische stam.

Een tweede luik van het onderzoek betrof het *migratietraject* dat onze voorouders in vaderlijke lijn aflegden om vanuit Afrika, waar homo sapiens 100.000 jaar geleden zijn oorsprong vond, in Wortegem aan te komen. De haplogroep waartoe ons Y-chromosoom behoort (G2a) migreerde na de exodus uit Afrika 60.000 jaar geleden (zie infra kaart: 'BF'), via 'CF' of Zuid-Azië (Saoudi-Arabië, Irak, Tweestromenland) naar 'F' (Iran, Pakistan, Noord-India) en vervolgens naar 'G' (Turkije) en Anatolië (G2a). Een andere lijn liep naar de Kaukasus, waar tot op vandaag de hoogste concentratie van G2a te vinden is, met het maximum in Noord-Ossetië en Georgië. Ook in Turkije en Iran zijn nog hoge percentages aanwezig. In Europa is het algemeen gemiddelde veel lager : minder dan 5% van de bevolking. De hoogste frequentie G2a - 74% ! – treft men dus aan in Noord-Ossetië-Alanië, in het Kaukasusgebergte. Daaruit concludeerden we voorbarig dat onze roots in Noord-Ossetië-Alanië lagen en dat onze voorouders van daaruit West-Europa waren binnengekomen.

Zoekend op het internet naar informatie om dit artikel samen te stellen en te stofferen, botste ik op de ongemeen rijke website van dokter Boed Marres ³: "De Geschiedenis van de familie Marres/Mares". De website bevat o.m. een rubriek "Genetica" met zeer uitgebreide informatie over haplogroepen. Een absolute aanrader om die webstek, waar we overvloedig uit citeren, te bezoeken. Ik nam contact met Dr. Marres en hij bezorgde me het volledige "adres" van onze haplogroep : **G2a2b2a1a1a1-U13**. Aan de hand daarvan kon het precieze migratietraject van onze voorouders uitgetekend worden. G2a2b2a1a1a1-U13 ontstond omstreeks 10.000 jaar geleden in **Anatolië** en migreerde, samen met de 'neven' van de G2a2a-groep, tijdens het Neolithicum naar Europa. De Ossetiërs hebben voornamelijk G2a1a1a1-Z6638 dat ongeveer 4000 jaar geleden is ontstaan uit G2a1a1-FGC693 en dat 10.500 jaar oud is. Die groep vind je ook in het naburige Georgië. Deze bevolking stamt uit een man die 7.500 jaar geleden leefde.

³ Amsterdam, gewezen neus-, keel- en oorspecialist en beslagen in medische, biologische en geschiedkundige antropologie. <http://www.marres.nl/> ; <http://www.marres.nl/index.htm>

migratiekaart met parcours van Afrika naar Vlaanderen

FRAGMENT VAN ONZE G-STAMREEKS

Onderstaande gegevens i.v.m. de G-groep waartoe wij behoren, ontleenden we aan de website van dr. Marres.

G1-L833/M285 : Dit is de oudste tak en hij komt bijna alleen voor in Iran bij 5% van de bevolking. Elders is deze haplogroep zeer zeldzaam; er zijn wel twee kleine Ashkenazische groepen (Oost-Europese Joden) van die soort.

G1a-P20 : Een kleine groep in Kazachstan; bijna allen bevinden zich in subgroepen.

G2a1

G2a1a-L293 en zijn subgroepen zien we bij 50 tot 70% van de mannen in de Midden-Kaukasus, bij Oost-Europeanen - vooral Askhenazim - en bij Libanese Maronitische Christenen.

G2a2

G2a2-L1259-CTS4367 : Is de voorloper van 90% van het Europese G. Deze groep splitst zich in twee : G2a2a en **G2a2b (onze haplogroep)**.

G2a2a-PF3147 : Is goed voor 5% van het Europese G en komt voor langs Donau, Rijn, Maas en Theems, in Griekenland en op Corsica en Sardinië. Verder in Zuid- en Zuidwest-Azië, in Turkije bij Koerden en Armeniërs, in Iran bij Armeniërs en in India.

G2a2a1-PF3177 : Is de vadergroep van G2a2a1b1-L166/L167 en wordt aangetroffen op Corsica en Sardinië, in de Alpen – bvb bij de 5000 jaar oude ijsmummie Ötzi - en ook rond de Noordzee. Wordt ook gevonden in Zuid en Zuidwest Azië.

G2a2b

G2a2b-L30/U8/S126 : **Onze haplogroep**, vormt de hoofdstam voor 80% van het Europese G.

G2a2b1-M406/PF3285 : Ontstond in Turkije en kwam ongeveer 8000 jaar geleden Italië binnen. Dit is de overheersende G-clade van Zuid-Europa. Komt ook voor bij 50% van het G van Irakese en Turkse mannen.

G2a2b2-L141 : Is mogelijk in de Kaukasus of in Iran ontstaan. De meeste Noord-Europese G-mannen zijn van deze clade. In Zuid-Europa zien we een klein aantal in Spanje en op de Balearen, verder in Noord Afrika en bij de Indische Brahmanen.

G2a2b2a-P303/S135 : Is in hoge aantallen aanwezig in de Kaukasus bij Karbadiniërs, Adyghiërs, Avaren en Ingoesjeten, in de meeste G-mannen van Rusland en Europa en op de westelijke Middellandse Zee-eilanden. Het wordt in kleinere hoeveelheden gevonden ten zuiden van de Kaukasus, in Iran en het Midden-Oosten en ook bij Brahmanen in India en in enkele Ashkenazische Joden.

G2a2b2a1-L140/S316 : **Onze groep**; is de belangrijkste subgroep in Noord- en Centraal-Europa; hij telt bijna 80% van het Europese G. G2b-M377 wordt ook aangetroffen in Afghanistan, bij de Maronieten in Libanon, in Turkije, incidenteel in Iran en bij de Askenazische Joden.

G2a2ba1a1a1-L13/U13/L78 : Is ca 10.000-11.000 jaar oud. Werd aangetroffen op de archeologische site in Barcin, Turkije, dateert van 8300 jaar geleden. Zijn subgroepen vinden we terug bij Duitsers, Fransen, Zwitsers, Noord-Italianen, in het Verenigd-Koninkrijk, Oekraïne, de Westelijke Kaukasus, Georgië, Armenië en in kleine groepen buiten Europa : Iraanse Azeri, Arabieren, Druzen van de Levant, Palestijnen in Libanon en Syrië en Sefardische Joden. **En bij de *Van* Meirhaeghes.**

G2a2b2a1a1a-U1 is ca 10.000 jaar oud en G2a2b2a1a1a-U1* is ook in Italië aanwezig.

NIEUW STEENTIJDPERK

Recente studies tonen aan dat haplogroep G2a, karakteristiek voor de familie *Van* Meirhaeghe, in het Nieuw Steentijdperk (Neolithicum) naar West-Europa doorstak waar hij als eerste de landbouw introduceerde. Dit kon bewezen worden door DNA-onderzoek van mensenresten, gevonden in graven van neolithische landbouwers in Noord-Oost Spanje (7000 jaar geleden), Duitsland (5000 à 6000 jaar geleden) en Zuid-Frankrijk (5000 jaar geleden). Al deze boeren behoorden tot de/onze G2a familie.

Het Nieuwe Steentijdperk is een prehistorische periode die ca. 10 à 12.000 v.Chr. begon en duurde tot 2000 v.Chr. In onze gewesten dateert men die op ca 5300 v.Chr. Dit tijdperk wordt gekenmerkt door belangrijke technische en sociale veranderingen. Deze kwamen voort uit de overgang van een samenleving van jagers-verzamelaars met een rondtrekkend bestaan, die leefden van de jacht en de pluk van planten en fruit, naar een samenleving van mensen die in nederzettingen woonden en aan landbouw en veeteelt deden. Men spreekt ook wel van de *Neolithische revolutie*. De voornaamste vernieuwingen in het Neolithicum waren het gebruik van werktuigen van gepolijste steen, keramisch vaatwerk (gebakken potten), de ontdekking van metaalbewerking (koper, voorloper van brons), het wiel en het schrift.

In Vlaanderen behoort amper 3,5% van de autochtone mannen tot haplogroep G2a. Deze lage frequentie blijft constant tussen de regio's. Het zou dus kunnen dat de *Van* Meirhaeghes, als G2a-mannen, bij de eerste landbouwers waren die hier in Vlaanderen, en wie weet op de *Meerhaghe* in Wortegem/Ooike, de vroegere jacht- en pluklandschappen in cultuur brachten. Zo zou onze clan tot de alleroudste boerengeslachten van Vlaanderen behoren die deze landbouwkennis gedurende 5000 à 6000 jaren van vader op zoon doorgaven. Later verdrongen andere volkeren de G2a-populatie en nog later kwamen de Kelten, de Romeinen en de Germanen (Franken) naar de *Meerhaghe* en omstreken. Blijkbaar slaagden onze G2aboriginals erin om daar stand te houden, een taaie soort alleszins. Met ons 3,5 % zijn we wel een bedreigde haplosoort geworden... Dus, Meirhaeghes, weet wat u te doen staat : gaat, zaai uw Y-chromosomen en vermenigvuldig u !

ANATOLIË, ONZE DNA-BAKERMAT

Onze Y-DNA haplogroep G stamt af van haplogroep F (zie supra : migatiekaart) die minstens 60.000 jaar geleden Afrika verliet en zich, via het Arabisch schiereiland, omstreeks 45.000 jaar geleden in het Midden-Oosten vestigde. Onze G-voorvader leefde in de zogenaamde Vruchtbare Sikkkel, een gebied in het Midden-Oosten dat delen van het Oude Egypte, Israël, Palestina, Jordanië, Libanon, Syrië, Irak, Iran en

Turkije omvat (zie infra kaart). De naam verwijst naar de vruchtbare omstandigheden waardoor al zeer vroeg de landbouw kon ontstaan.

Omstreeks 27.000 jaar geleden splitsten zijn nakomelingen zich op in twee subgroepen : G1 en G2. G1 trok oostwaarts en leefde in de buurt van de Indus en verspreidde zich vandaar noordelijk naar Kazachstan. G2a2 en subgroepen verspreidden zich westwaarts naar Turkije, meer bepaald naar Çatalhöyük in Zuid-Anatolië, waar de G2a2a (-PF3147) en de G2a2b (-P303) leefden, die in het begin van het Neolithicum naar Europa migreerden waar G2a nu nog dus bij 3 tot 7% van de mannen – o.m. bij de *Van* Meirhaeghes - voorkomt.

Onze bakermat stond dus niet in de Kaukasus maar in **Anatolië**. Anatolië (Turks: Anadolu) en Klein-Azië zijn namen voor het schiereiland in het uiterste westen van Azië dat een deel van Turkije beslaat. Het grenst in het westen aan de Egeïsche Zee, in het noordwesten aan de Zee van Marmara en Thracië en dus aan Europa, in het noorden aan de Zwarte Zee, in het oosten aan Georgië, Armenië, de Azerbeidzjaanse enclave Nachitsjevan en Iran, in het zuidoosten aan Irak en Syrië, en in het zuiden aan de Middellandse Zee. Vaak wordt het hele Aziatische deel van Turkije tot Anatolië gerekend, maar wij hebben het hier over een kleiner gebied, zonder het zuidoostelijke deel van het land. De naam Anatolië komt van het Griekse woord voor het *rijzen van de zon* ofwel het oosten. De Turkse verklaring is dan weer : *land van de vele (dolu) moeders (ana)*. De Romeinen noemden het gebied Asia Minor of Klein-Azië.

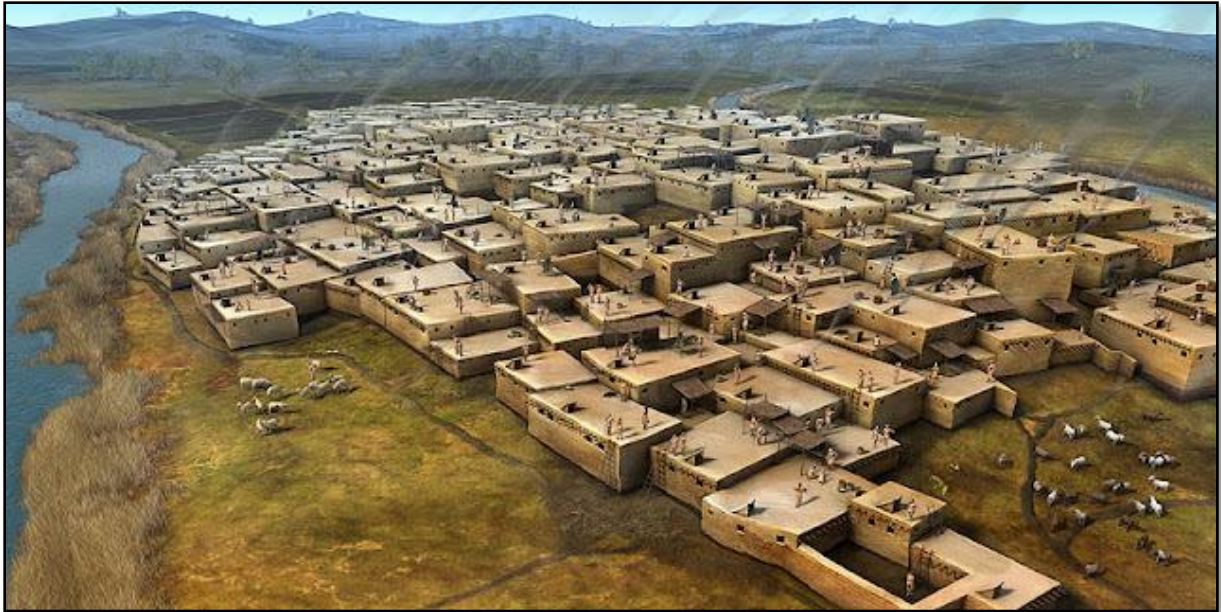

In de loop der tijden lieten ongemeen veel volkeren en culturen in Anatolië hun sporen na : de Hattiërs die er rond 2500 v.Chr. arriveerden, gevolgd door de Hettieten, die er rond 2000 v.Chr. een groot rijk stichtten, de Arameeërs, Assyriërs, Lydiërs, Frygiërs, de Grieken - veel Griekse filosofen, o.m. Thales van Milete, woonden in Anatolië -, Kelten (Galaten), Perzen, Armenen, Romeinen, Byzantijnen, Seltsjoekse en Osmaanse Turken en Koerden. Van een melting pot gesproken ! Ook de legendarische Amazonen leefden in Anatolië. Daar ligt ook die andere wereldberoemde archeologische vindplaats Troje, dat in 1871 door Heinrich Schliemann werd ontdekt, een verhaal dat mij als kind zo aansprak dat het een levenslange liefde voor archeologie en geschiedenis in mij wekte. En zoals gezegd was dit gebied reeds in het Neolithicum bewoond door het G2a-volk dat er permanente nederzettingen bouwde zoals Çatalhöyük (spreek uit : chatalheujuk).

ÇATALHÖYÜK

We geven deze plek al onze aandacht omdat deze uitzonderlijke archeologische site door neolithische G2a'ers werd bewoond, door onze voorouders dus. Çatal Hüyük, ook geschreven als Çatalhöyük (gevoerde heuvel), ligt ca. 210 km ten zuiden van Ankara in de vlakte van Konya. Rond 15.000 v.Chr. lagen hier grote meren, rivieren en stromen; wilde dieren kwamen er drinken en er waren nog dichte bossen. Rond 5000 v.Chr. veranderde het klimaat en werd het een droge, kale vlakte. Çatalhöyük was een belangrijke neolithische nederzetting in het zuiden van Centraal-Anatolië. De oudste bewoningslagen dateren van ca. 7400 v.Chr. De plaats bleef ruim 1000 jaar lang bewoond en raakte rond 6000 v.Chr. in verval. Dat kan veroorzaakt zijn door het binnenvallen van migranten uit de ondergelopen gebieden rond de Zwarte Zee. Misschien ook werd Çatalhöyük verlaten wegens uitputting van de bodem, waarna men uitweek naar nieuwe gronden. Met zijn 13 hectaren is het tot nu toe de grootste en meest ontwikkelde nederzetting uit de late Steentijd die ooit gevonden is.

reconstructie van Çatalhöyük

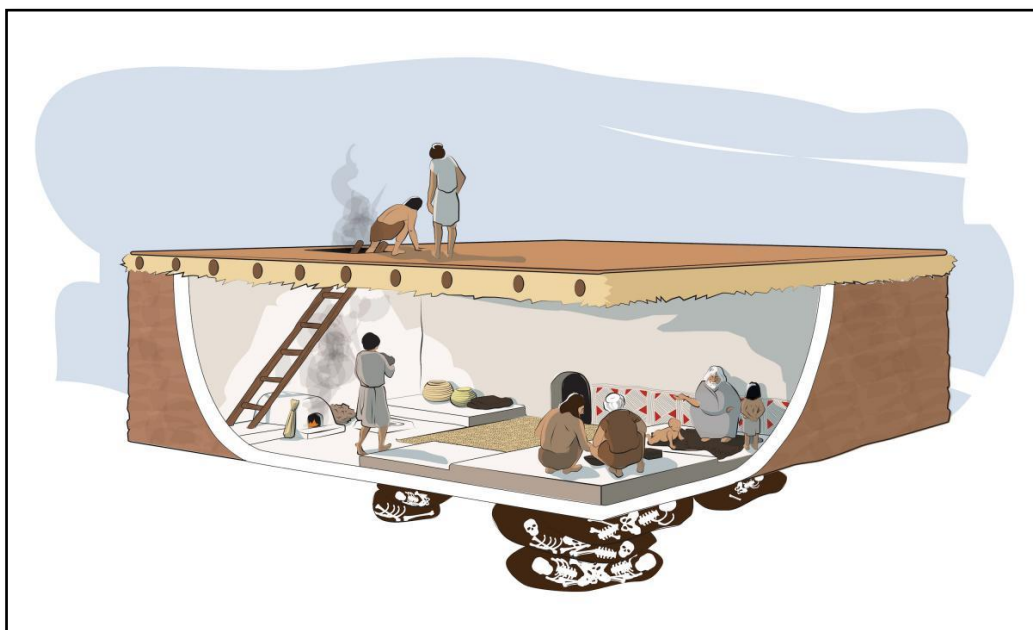
In 1958 werd Çatalhöyük bij toeval door plaatselijke boeren ontdekt. De nederzetting kreeg echter pas wereldfaam door de opgravingen die de Britse archeoloog James Mellaart (1925-2012) tussen 1961 en 1965 uitvoerde. Het onderzoek werd later verdergezet door Ian Hodder. In 2012 werd de site door de UNESCO op de werelderfgoedlijst geplaatst. Het archeologisch onderzoek wees uit dat dit deel van Anatolië het centrum was geweest van een hoogontwikkelde neolithische cultuur. Mellaart beschreef de nederzetting als *“de oudste stad ter wereld”*, maar het is eerder een groot dorp dan een stad. Tot dusver zijn er in Çatalhöyük alleen gewone woonhuizen opgegraven en terreinen waar afval werd gestort. Er zijn geen duidelijk herkenbare gebouwen met een openbare functie gevonden en niets wijst op een arbeidsverdeling. Wel zijn sommige woningen groter dan andere en is van de aanwezige muurschilderingen meer werk gemaakt. De functie van de grotere kamers is nog niet opgehelderd, maar vermoedelijk hadden ze een ritueel-spirituele functie.

Men schat dat er zo'n 5000 tot 8000 mensen woonden. Voor de huizen, die tegen en bovenop elkaar waren gebouwd als bij een honingraat, zijn in de zon gedroogde bakstenen gebruikt. Straten of paden waren er niet. Men kwam met ladders binnen door gaten in de plafonds en daken. In zekere zin waren de daken van de huizen de straten. De gaten in de plafonds zorgden ook voor de enige ventilatiemogelijkheid; ze lieten frisse lucht binnen en de rook van haarden en ovens kon erdoor ontsnappen. Binnenin waren de huizen gepleisterd en de kamers waren voorzien van houten ladders of steile trappen, meestal tegen de zuidmuur van de kamer, waar zich ook de ovens en kookplaats bevonden. Langs de muren van de grote kamers waren verhogingen aangebracht die dienden om op te zitten, aan te werken of op te slapen. Deze verhogingen en de binnenmuren waren zorgvuldig gepleisterd en helemaal glad. Andere kamers dienden als opslagruimte. Ze konden door een lage doorgang vanuit de grotere kamers worden bereikt. De kamers werden heel netjes gehouden;

archeologen konden maar weinig afval of rommel in de gebouwen vinden. Na verloop van tijd moesten de huizen worden gerenoveerd. Dat gebeurde door ze gedeeltelijk af te breken en ze op de fundering van het puin te herbouwen. Door die werkwijze is geleidelijk aan een heuvel ontstaan. Er werden achttien bewoningslagen blootgelegd.

interieur, met oven en stierenkoppen aan de muur

interieur, bemerk de graven van de voorouders onder de vloer

De bewoners begroeven hun doden in het dorp. Er zijn menselijke resten gevonden onder de vloeren, vooral onder haarden, de verhogingen in de grote kamers en onder de bedden (zie supra illustratie). De lichamen werden voor de begrafenis als het ware opgevouwen in foetushouding (zie infra illustratie) en vaak in een mand gelegd of in een rieten mat gerold. Uit de onnatuurlijke positie van de botten in sommige graven wordt afgeleid dat men de lijken soms een tijd aan de openlucht blootstelde en dan de botten verzamelde en begroef.

Aan de muur werden koppen van dieren gehangen. Bovendien zijn er in de hogere lagen van de site obese vrouwenfiguurtjes gevonden aan wie een Weight Watchers programma duidelijk niet besteed was (zie verder: Venus). Er zijn geen als tempel herkenbare gebouwen aangetroffen, maar uit de graven, muurschilderingen en beeldjes valt op te maken dat de bewoners een religie met een rijkdom aan symbolen hadden. Kamers met een concentratie van deze voorwerpen kunnen schrijnen of openbare ontmoetingsplaatsen geweest zijn.

Overal in de nederzetting zijn levendige muurschilderingen te vinden op binnen- en buitenmuren. Een op een muur aangetroffen overzichtskaart van het dorp wordt beschouwd als de oudste kaart ter wereld (zie illustratie p. 13, rechtsonder). Er zijn ook afbeeldingen van mannen met erecties, groepen mannen op jacht en rode schilderingen van nu uitgestorven oerossen en herten.

Merkwaardig zijn ook de twee door Mellaart gereconstrueerde en omstreden menselijke figuren in “*grote split*” rechtsboven in de illustratie (zie infra). Zij vertonen een treffende overeenkomst met de spagaat van onze bekende tweestaartige zeemeerminnen ! Die gespletenheid stelt de dualiteit van de natuur voor : enerzijds scheppend en levenschenkend (geboorte, vruchtbaarheid), anderzijds vernietigend (orkanen, overstromingen, droogte, vulkanen). De natuur werd voorgesteld als een vrouw of Grote Moeder in wie die dualiteit ook aanwezig is : de barende moeder én de moeder die haar jongen verslindt. Die dualiteit wordt nog eens herhaald in de tweemaal twee zwarte en witte herten. Ook in de kleuren van de “meerminnen” ziet men die tweeheid : de linkse is blank, de rechtse donker. De figuren staan, net als de tweestaartige meerminnen, in een zeer expliciete, bijna obscene houding afgebeeld : wijder kan een vrouw de benen niet spreiden. Ook de meermin werd van oudsher gezien als symbool van vrouwelijkheid, verleidelijkheid en vrouwelijke sexualiteit. Links en rechts van de twee figuren lijkt een blauwe waterpartij te zijn.

muurschilderingen

merk de treffende overeenkomst tussen de twee menselijke figuren in “*grand écart*” rechtsboven en de spagaat van de middeleeuwse tweestaartige zeemeerminnen !

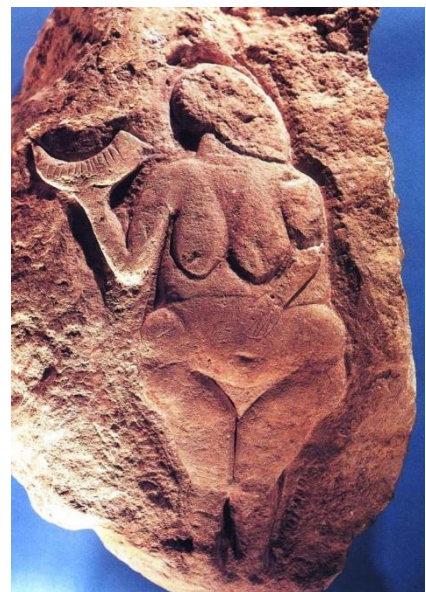
Er was waarschijnlijk een grote mate aan sociale gelijkheid, want “speciale” huizen voor priesters of koningen ontbreken. Mellaart spreekt dan ook over een egalitaire samenleving waar de vrouwen centraal stonden. Hoewel hij veel tegenwerking heeft

gekregen van de traditioneel mannelijk gekleurde wetenschappelijke wereld én van de dominantie van monotheïstische godsdiensten, kan men tegenwoordig niet meer om zijn bevindingen heen. Uit recente onderzoeken blijkt dat er weinig onderscheid tussen de seksen bestond; mannen en vrouwen kregen evenveel eten en hadden kennelijk dezelfde sociale status. Van de honderden skeletten die ter plaatse zijn opgegraven, vertoont er geen enkel tekenen van een gewelddadige dood.

In de hogere bewoningslagen wordt duidelijk dat de bewoners van de nederzetting bedreven waren in landbouw en veeteelt. Er zijn vrouwenfiguurtjes gevonden in bakken die gebruikt werden voor de opslag van granen zoals tarwe en gerst. Erwt en amandelen werden verbouwd en van de bomen in de omringende heuvels werd fruit geplukt. Schapen werden gedomesticeerd en er zijn aanwijzingen dat er een begin is gemaakt met de domesticatie van het rund. De jacht bleef echter een belangrijke bron van vlees voor de gemeenschap. Er bestond een industrie voor de aanmaak van keramiek en gereedschappen van obsidiaan.

VENUS

Opvallend is het groot aantal beeldjes dat is gevonden in Çatalhöyük. Mellaart stelde dat deze goed gevormde, zorgvuldig gemaakte beeldjes, gehakt uit marmer, blauwe en bruine kalksteen, schist, calciet, basalt of albast dan wel gekneet uit klei, vrouwenfiguurtjes waren en de vrouwelijke godheid voorstelden. Het aantal beeldjes van de godin overtreft dat van de mannelijke god. De beeldjes zijn vooral gevonden in plaatsen die Mellaart als schrijnen beschouwde, maar er werd ook een ceremonieel zittende “Venus”, geflankeerd door twee leeuwen, aangetroffen in een graanopslagplaats (zie p.15 illustratie). Volgens Mellaart beschermde dat “Venusbeeld” de oogst of de voorraad. Er werd ook een groot aantal geslachtloze beeldjes ontdekt, wat volgens Mellaart een aanwijzing kan zijn voor een door vrouwen gedomineerde maatschappij, aangezien de aandacht voor sex in kunst altijd verbonden was met mannelijkheid. Het idee dat er sprake was van een matriarchaat dat een moedergodin vereerde is niet algemeen aanvaard. Er ontstond ook een hedendaagse cultus rond de moedergodin waarbij jaarlijks pelgrimstochten naar Çatalhöyük worden georganiseerd. Het samengaan van de Magna Mater of Grote Moeder met stierensymboliek is zeer oud. In het Paleolithicum - 10.000 jaar vóór Çatalhöyük – is er reeds de Venus van Laussel (Dordogne) met stierenhoorn in de hand : zie illustratie. Vandaag de dag is het nog aanwezig in de astrologie waar Venus de planeet is die bij het astrologisch teken Stier hoort.

Venusbeeldjes uit Catalhöyük

In de zomer van 2016 werd een intact marmeren beeldje gevonden (zie foto onderaan rechts), 17 cm lang en 1 kilogram. Het is zeer aannemelijk dat we hier te maken hebben met een stam- of voormoeder. De samenleving kende 8000 jaar geleden nog een cyclisch bewustzijn – de eeuwige terugkeer van alle dingen - waarin het contact met de voorouders heel belangrijk was. Zoals gezegd sliep men zelfs boven de begraafplaatsen van de voorouders. Dit beeldje is gevonden in een platform onder een huis, waar de overledenen werden bijgezet. In deze context kan het dus een rituele functie hebben gehad. De Vrouw toont of ondersteunt haar borsten, symbolen van vruchtbaarheid. Een duidelijk voorbeeld van Venuskunst.

OUT OF ANATOLIA, WORTEGEM HERE WE COME

Sommigen denken dat onze G2a-voorouders de nederzettingen in Anatolië verlaten hebben vanwege het zogenaamde “8200 event”. Omstreeks 8200 jaar geleden voltrok zich immers een vier eeuwen durende klimatologische verandering die voor een stijging van de zeespiegel van enkele tientallen meters zou gezorgd hebben. Echo's van deze zeestijging worden in deze gebieden aangetroffen in mythologische overstromingsverhalen, zoals in het Soemerische Gilgamesh epos (Mesopotamië) en het Bijbelse zondvloedverhaal. Volgens de Joodse Thora zou de ark van Noah, na het zakken van het water, geland zijn op de berg Ararat, in Oost-Anatolië. Een groep G2a'ers trok via Macedonië naar Servië en door het dal van de Morava stroomafwaarts naar de Donau en vandaar door het Donaual naar Hongarije. Deze cultuur kwam 8000 jaar geleden op de Hongaarse laagvlakte aan. Ze trokken verder door het Rijndal naar de Lössgronden van Westfalen en de Zuidelijke Nederlanden, langs Maas en Jeker. In Zuid Limburg, de Hesbaye (Waals- en Vlaams-Brabant) en in de Condroz bloeide zij vanaf 7.300 jaar geleden. Doorheen Lotharingen ging een tak via het bekken van Parijs tot aan het Kanaal en Henegouwen. Hun cultuur kenmerkt zich door de teelt van tarwe en gerst en de bijzondere vorm van pottenbakkerij met de kenmerkende versieringen die de Lineaire Bandkeramiekcultuur (LBK) wordt genoemd (zie illustratie). Deze landbouwers hadden hun runderen, schapen en geiten vanuit Anatolië mee gebracht; analyse van Ötzi's kleren toont dit aan.

G2a maakte de meerderheid uit van de Y-lineages bij de vroege neolithische boeren van Centraal-Europa vanaf 7.500 v.Chr. en werd gevonden in de opeenvolgende bandkeramiek cultuur (7500-6500 geleden), de Rössencultuur (6400-6250 geleden) en de klokbekercultuur (4850 en 4140 geleden). Onze G2a'ers waren wellicht de eersten die allelen (bepaalde variant van een gen) verwierven voor een lichte huid. De G2b'ers uit Iran (9250 v.Chr.) hadden een relatief donkere huid en zwart haar.

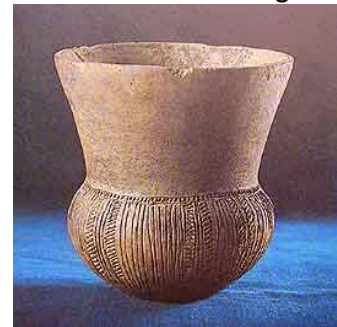
Neolithisch “longhouse”

pot in bandkeramiek

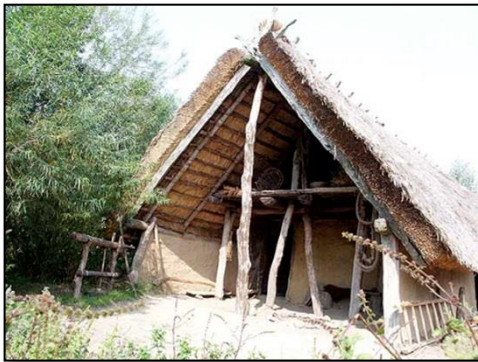
De laatste fasen van de Bandkeramiek in het Westen worden gekenmerkt door toenemend intern geweld, waarschijnlijk tussen verwante groepen. Het lijkt erop dat de overvallen zich tot een ware plaag ontwikkelden en uiteindelijk leidden tot een ontwrichting van de samenleving door vrouwenroof, verlies aan mensenlevens, verstoring van de oogsten en veeroof. In Haspengouw en Zuid-Limburg worden de nederzettingen steeds kleiner en verdwijnen tenslotte kort na 7000 jaar geleden. Dan volgt een kort hiaat waarin de oude ontginningen worden overwoekerd. Het is onduidelijk waar de mensen toen zijn gebleven. De samenleving viel uiteen in een aantal gescheiden cultuurgebieden met ieder hun eigen aardewerkstijl maar ook eigen vernieuwingen, zoals in de vorm van de bijlen en huizenconstructies. Uitgaande van de snelle en abrupte veranderingen wordt ook gedacht aan een crisis door interne oorzaken zoals bodemuitputting bij te snelle bevolkingsgroei. Tegen deze stelling pleit dat Lössgronden zeer vruchtbaar zijn. Door de bevolkingsgroei kunnen ook territoriale conflicten ontstaan zijn. Misschien waren er ook externe oorzaken, zoals ernstige grootschalige epidemieën.

De agrarische traditie en het brede uitwisselingsnetwerk voor specifieke grondstoffen werden niet lang na de teloorgang van de LBK-cultuur hersteld door de boeren van de Rössencultuur (6.500 tot 6.000 geleden). Het aardewerk is nu karakteristiek versierd met dubbele "ganzevoet" incisies. Hierop volgde de Trechterbeker cultuur, 6.400 tot 5.500 geleden (zie illustratie). Dit is een verzamelnaam van een groot aantal met elkaar verwante gemeenschappen. Zij leefden in het gebied vanaf zuidelijk Scandinavië in het noorden, de Nederlanden in het westen en de Donau in het zuiden. Hun woonplaatsen liggen in de regel op heuveltoppen en wekken de indruk versterkte nederzettingen te zijn geweest, wat duidt op onrustige tijden. Langs de Maas zijn honderden vindplaatsen van hun aardewerk en van vuursteenresten gevonden. Hun woonplaatsen waren bescheiden want we vinden er nauwelijks resten van terug. Opvallend is dat hun nederzettingen een toename vertoonden van defensieve maatregelen. In de eindtijd van het vroege Neolithicum liggen vele doden in ongeordende graven. Velen blijken een gewelddadige dood te zijn gestorven, wat duidt op het onrustig einde van dit tijdperk.

Vanaf de Bronstijd (3000-800 v.Chr.) wordt onze G2a-haplogroep uiterst zeldzaam in Europa. Nieuwe volkeren en culturen uit de steppen van Rusland en de Oekraïne met ander Y-DNA – R1a en R1b - trokken Europa binnen. Hun favoriete plaatsen waren relatief laag gelegen gebieden zoals de Lage Landen, West- Frankrijk en de Britse eilanden, waar de Rb1's nu 60 tot 80% van de populatie uitmaken. Vrij snel werden G2a-subgroepen van het Neolithicum ingenomen door R1a'ers en R1b'ers. Dat gebeurde niet zonder geweld. Vandaar het zeer lage percentage G2a's, ook in Vlaanderen anno vandaag. Blijkbaar zijn we toen ternauwernood aan de complete uitroeiing ontsnapt...

Dat onze G2a'ers, die hun tocht ooit in Anatolië aanvatten, uiteindelijk in Wortegem aanspoelden, daar zijn wij *Van* Meirhaeghes het levend bewijs van. Het ziet er naar uit dat we daar pas relatief laat zijn gearriveerd, want in en rond Wortegem zijn bij mijn weten weinig of geen vondsten van de bandkeramiek cultuur bekend. Met stenen beitels, bijlen met een horizontaal blad, kaptten de bandkeramiek-boeren delen van het oerbos en legden daar hun akkers aan. Daar werden de eerste tarwesoorten als emmertarwe en eenkoorn verbouwd, naast gerst en peulvruchten en oliehoudende gewassen als lijnzaad en maanzaad. In korte tijd veranderde heel de samenleving. Er ontstonden nederzettingen in de vorm van meerdere buurtschappen van drie tot vijf huizen. Deze huizen hadden een houtskelet met wanden van vlechtwerk die met löss ("Limburgse klei") zijn bekleed. De doden werden dicht bij elkaar begraven in gezamenlijke begraafplaatsen, deels verbrand deels onverbrand, en kregen voorwerpen mee in het graf.

neolithische boerderijen
bijl en pijlpunt

Systematisch archeologisch onderzoek werd te Wortegem vooralsnog niet verricht en toevallige vondsten zijn schaars. Om ons een beeld te vormen van de plaatselijke bewoning wenden we ons dan maar tot de gemeenten in de omgeving. Vooral over Kruishoutem is veel bekend. Daar werden mesolithische vondsten gedaan op de Kapellekouter, Wijkhuis en Lozer, op plaatsen die later tijdens het Neolithicum, de Metaaltijden (Brons- en IJzertijdperk) en de Gallo-Romeinse periode erg in trek waren. Die bewoners vestigden zich bij voorkeur op zandige bodems op de rand van een plateau of rug grenzend aan een beekvallei. In Kruishoutem werd tot nu toe

geen vroeg-neolithische bewoning vastgesteld, maar men gaat er toch vanuit dat er contacten waren met de vroegste landbouwers uit de bandkeramiek periode. Wel deed men vondsten in Wannegem en Nokere - buurdorpen van Wortegem - zoals pijlpunten en een gepolijste bijl en te Kruishoutem enkele intacte gepolijste bijlen uit de midden-neolithische tijd. Nederzettingen uit die tijd zijn dus aannemelijk. Midden-neolithisch materiaal werd ook gevonden in o.m. het Bouvelobos te Wortegem, op de Kloosterkouter te Petegem en op de Donk te Oudenaarde. Laat-neolithisch materiaal is schaars te Kruishoutem, maar toch deed men een paar vrij uitzonderlijke vondsten van de Klokbeercultuur (4500-4000 jaar geleden) op Wijkhuis en de Kapellekouter. Op Wijkhuis werd zelfs een brandgraf met verkoolde resten gevonden, met een klokbeek en pijlpunt als grafgiften.

Het vandaag nog altijd sterk beboste Wortegem ontwikkelde zich, net als Ooike, Wannegem-Lede, Huise, Mullem op een zuidelijke helling, beschut tegen de koude noord-oosterwinden. Het huidige wegentracé weerspiegelt nog de vorming van de dorpen langs de hoogtelijnen. Nog een landschapselement is de heuvelzoom van beken – die ooit rivieren waren - die een vallei baanden naar de Schelde en de Leie toe. De neolithische bevolking vestigde zich langs rivieren en kleine waterlopen. Bij de beken vond men weiden voor het vee, op de hogere zand-leemgronden akkers voor de landbouw. De grote kouters – Walemkouter bvb - werden pas veel later ontgonnen, na de Romeinse tijd, getuige daarvan het Hof van Walem dat ooit een Gallo-Romeinse *villa rustica* of landbouwbedrijf naar Romeins model was. Gewone Gallo-Romeinse hoeven bestonden uit drie- of vier gebouwen in hout - woning schuur en stal – omgeven door drie parallelle grachten. Wellicht zag de oorspronkelijke Meerhage-hoeve er ook zo uit. Zoals ons genealogisch onderzoek uitwees hadden hoeven nog eeuwenlang dergelijke bebouwing. De aloude Meerhagestraat liep ooit van vlakbij het Hof van Walem richting Ooike en parallel met de vallei van de Vranckaertbeek beneden. Daar ergens lag ook de Meerhage, de hoeve of het domein waar onze familienaam is van afgeleid. Die herinnert nog aan de drooglegging van die moerrassige valleigronden : zompig domein (meer) omzoomd met laagstammig hout (hage). Daar woonde tweede helft 13de eeuw stammoeder Gertrudis van Meerhaghe met haar vier zonen. Wij stammen dus af van een *stammoeder* - en niet van een stamvader; een verre herinnering aan het Anatolische matriarchaat? Gertrudis Van Meerhaghe was wellicht de laatste van een lange rij van vrijgewijde voormoeders. Na haar werden de familienaam - en de Y-chromosomen - enkel nog patriarchaal via de zonen doorgegeven, tot bij ons in de 21ste eeuw.

Twin-tailed siren (15th century).

Herman Meirhaeghe
Stambewaarder